

KAPITTEL 7

Bekymringssamtalen: «Politiets sentrale verktøy»³⁸

Bekymringssamtalen brukes som begrep på samtaler politiet har med barn og deres foresatte, og er et verktøy som anbefales brukt når det avdekkes uønsket/kriminell adferd som kan føre til utvikling av en kriminell løpebane. Verktøyet brukes i politiets forebyggende arbeid, som en reaksjon på uønsket adferd, og for å lede ungdom over i et forsonings- og omsorgsspor.

*Fra Veileder for politiets bekymringssamtale
(Politidirektoratet, 2011)*

I dette kapittelet tar vi for oss politiets såkalte *bekymringssamtale*, et tiltak som brukes mye i bekymringsarbeidet. Vi vil diskutere samtalen som verktøy i bekymringsarbeidet, hva som skal til for at dette verktøyet fungerer best mulig, og til slutt trekke opp noen problematiske aspekter ved samtaleverktøyet slik våre politiinformanter så det.

Strukturerte samtaler mellom politi og barn/unge og deres foreldre har vært et sentralt verktøy i forebyggende politiarbeid i flere tiår. Når det er mistanke om eller risiko for at barn og unge planlegger eller utfører kriminelle handlinger, har slike samtaler vært et viktig virkemiddel for å komme i dialog og gripe inn i situasjoner som er eller kan komme til å ende i kriminelle handlinger. Politiet har en lovfestet rett til å innkalle til slike samtaler. I politiloven heter det:

Dersom det er grunn til å tro at en person under 15 år har begått en ellers straffbar handling, eller at en person under 18 år har begått en straffbar handling, kan

---

³⁸ Et utvalg av poengene og funnene i dette kapittelet er tidligere publisert på engelsk i en mer spesifikk teoretisk ramme i Førde og Andersen (2021).

mindreårige og foreldre pålegges å møte for politiet for å forebygge ytterligere lovbrudd. Før samtalen starter skal den mindreårige og foreldre gjøres kjent med at de ikke har plikt til å forklare seg. (Politi-loven, 1995, § 13, fjerde og femte ledd)

Slike samtaler refereres gjerne til, både av politifolk og andre, som *bekymringsamtaler*. Bekymringsamtalen som metode i forebyggingsarbeidet kom til som et resultat av erfaringer fra bekjempelsen av et høyreekstremt miljø på Nordstrand i Oslo i perioden 1995–1997. Samtalen har seinere blitt promotert som et sentralt verktøy i arbeidet mot ekstremisme av alle avskygninger.

Bekymringsamtalen er både utviklet og lovhjemlet som et verktøy i bruk overfor barn og unge. Politidirektoratet har utarbeidet en egen veileder for bekymringsamtalen som gir retningslinjer for når, overfor hvem, hvorfor og hvordan den skal brukes (Politi-direktoratet, 2011). Veilederen, som ligger åpent tilgjengelig på nett,³⁹ behandler både samtaleverktøyets hensikt og betydning i det forebyggende arbeidet og gir konkrete retningslinjer og råd om hvordan en slik samtale best gjennomføres.

Bekymringsamtalen beskrives i veilederen som «et verktøy som anbefales brukt når det avdekkes uønsket/kriminell atferd som kan føre til utvikling av en kriminell løpebane» (Politi-direktoratet, 2011, s. 12). I veilederen understrekes det imidlertid at bekymringsamtalen ikke er en del av straffesaksbehandlingen. Det legges også vekt på at samtalen er noe annet enn et avhør, og at den heller ikke skal oppleves som et avhør av ungdommen og de foresatte. Politidirektoratet skriver at bekymringsamtalen er en «kartleggingssamtale» og en «dialogsamtale». Minst to ting skal altså oppnås; man skal kartlegge og identifisere risiko- og beskyttelsesfaktorer i den unges liv med tanke på kriminalitet, samt ansvarliggjøre ungdommen og foresatte med tanke på framtidig kriminell atferd.

Det er ifølge veilederen to «hovedspor» for samtalen. Ifølge politi-loven foreligger det *en plikt til oppmøte* til samtale, men det foreligger også en mulighet for *frivillig oppmøte* (1995, § 13). Et møte av frivillig karakter er ikke hjemlet i politi-loven, men får sitt mandat gjennom politi-loven § 1,

---

39 Se for eksempel <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/01-politiarbeid/veileder-for-politiets-bekymringsamtale.pdf> Sist lastet ned 23.11.22.

som blant annet omhandler politiets ansvar for det forebyggende arbeidet, og § 2, som også omhandler politiets ansvar i forebyggende øyemed å samarbeide med andre offentlige myndigheter. I henhold til politiloven § 13, er det bare personer under 18 år som av politiet *kan pålegges plikt* til oppmøte ved innkalling til samtaler. Personer over 18 har *ikke plikt* til å møte hos politiet for en bekymringssamtale. De kan inviteres til en bekymringssamtale, men da på frivillig grunnlag. Samtaler med myndige personer omtales iblant som «avklaringssamtale», forholdet mellom de to samtaleformene kommer vi tilbake til nedenfor.

Politiets begrensede muligheter for tvangsbruk overfor de over 18 utgjør som vi skal se i dette kapittelet en utfordring i bekymringsarbeidet. På den annen side kan tvangsbruk svekke selve formålet med samtalen, som er å skape grunnlag for dialog og endring knyttet til kriminalitet hos de som blir innkalt til slike samtaler. I politiets egen omtale av veilederen vektlegges dialog og tillit med sikte på forebygging av kriminalitet, mer enn kontrollerende tiltak. Bekymringssamtalen skal bidra til endring for de som inviteres inn i samtalen og er et verktøy for «å løse konflikt og for å skape forståelse og tillit». Samtalen sees som en mulighet til å skape en «felles arena» for å utvikle endringer i en positiv retning for dem som innkalles (Politidirektoratet, 2011). Dette innebærer at politiet og den enkelte tjenesteperson selv må ha stor personlig kapasitet til å håndtere de mellommenneskelige utfordringer de står overfor når de møter individer i vanskelige livssituasjoner.

Det understrekes derfor i veilederen at bekymringssamtalen kan være vanskelig, med hensyn til dens innhold – hva sakene gjelder – og hva som er mulig å oppnå gjennom samtalen. Personen som innkalles til samtaler står i kan stå i komplekse og sammensatte utfordringer. En positiv endring kan kreve et samarbeid med andre aktører, som skole, Nav, personer i lokalsamfunnet eller i individets nettverk. Omfanget og kompleksiteten i sakene kan føre til at tiltakene som må iverksettes, strekker seg ut over de virkemidlene politiet selv rår over. Samtidig understreker veilederen at politiet har en avgrenset rolle og ikke skal gå inn på andre etaters domene. Sagt på en annen måte: Politiet skal ikke være sosialarbeidere eller psykologer, selv om de bruker samtalen som verktøy.

Etablering av tillit framheves imidlertid som helt sentralt for at bekymrings samtalen skal lykkes i henhold til hensikten. Samtidig blir det anerkjent at det kan være utfordrende for akkurat politiet å skape slik tillit. Dette henger naturligvis sammen med at politiet også driver kontroll. Politiet er en myndighet som kan gripe direkte inn i den enkeltes liv og begrense den enkeltes frihet. Bekymrings samtalen er dessuten ment å gi politiet informasjon om enkeltpersonen, og opplysningene fra bekymrings samtalen kan benyttes som etterretningsinformasjon som kan ramme både personen selv og personer i hans eller hennes nettverk. I ytterste konsekvens kan samtalen føre til straffeforfølgelse, selv om dette ikke er hensikten i utgangspunktet. På den andre siden har bekymrings samtalen også til hensikt å bidra med nødvendig hjelp til en eventuelt vanskelig situasjon, for eksempel knyttet til jobb og utdanning, bolig eller konflikter de er involvert i.

De bekymringsarbeiderne i politiet som vi snakket med skulle altså skape en konkret arena for dialog og tillit, i sin tur for å realisere en kompleks og til tider motsetningsfylt agenda. Dette kapittelet utforsker motsetninger og dilemmaer som oppsto, og hvordan bekymringsarbeiderne søkte å løse disse utfordringene.

Et mangfoldig verktøy

Bekymrings samtalen er veldig viktig for politiet. Isolert sett. Det er vårt store virkemiddel. Det er grunnlaget vårt for å oppnå kontakt og bli kjent med folk og tilby dem det vi kan gjøre og få også en god vurdering av dem og kanskje også kunne si at «vet du hva, vi er ikke bekymra for deg etter å ha snakket med deg». Så det er et verktøy for å kunne gjøre riktige ting framover, og hvor vi ikke kaster bort tida på å jobbe med folk vi ikke skal jobbe med og plage dem. Men også kunne sette inn riktige metoder på de sakene vi jobber med. (Radikaliseringsskordinator)

Samtaleverktøyet var hyppig i bruk i bekymrings arbeidet vi studerte i politidistriktene.⁴⁰ Det ble brukt av alle radikaliseringss kontaktene og ble

⁴⁰ Det eksakte omfanget av samtaler der bekymringen er radikalisering og/eller voldelig ekstremisme er imidlertid uklart. Ifølge Politidirektoratet (personlig kommunikasjon, desember 2018) var det per august holdt 2268 bekymrings samtaler med ungdom i 2018. Hvor mange av disse som dreide seg om radikalisering/ekstremisme er ikke registrert. Samtaler med voksne med

etter hva vi kunne observere vurdert i et stort antall av bekymrings-sakene som kom på bordet. Bekymringsarbeideren vi har sitert ovenfor sitter i en ledende stilling. Som vi ser beskrev hun bekymringssamtalen som «vårt store virkemiddel». I sitatet refererte hun også noen av effektene politiet håpet verktøyet skulle ha: «få kontakt», «bli kjent», «god vurdering», «ikke bekymra etter å ha snakket med deg», «gjøre riktige ting», «ikke kaste bort tida» og «ikke plage folk». Slik bekymringssamtalen ble brukt i politiet hadde den sammensatte og varierte formål, som også var forskjellige fra sak til sak. Hvordan bekymringsarbeiderne snakket om disse formålene er det første vi skal ta for oss.⁴¹

Etterretning og forebygging

Som bekymringsarbeideren vi siterte ovenfor var inne på, var en sentral hensikt med bekymringssamtalen å skaffe til veie informasjon. Denne informasjonen skulle bidra til politiets grunnlag for å vurdere risikoen for at den innkalte personen var i en radikaliseringsprosess, var tilknyttet et ekstremistisk miljø eller kunne tenkes å utføre ekstremistisk vold. Sånn sett kan man si at selv om bekymringssamtalen ofte omtales som – og opprinnelig ble utviklet som – et verktøy eller en metode for *forebygging*, var det *etterretning* som ofte sto i sentrum i sakene vi fikk informasjon om.⁴² Med etterretning menes systematisk innsamlet, analysert og vurdert informasjon, som skulle brukes til beslutningsstøtte på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå (Politidirektoratet, 2014).

At etterretning får en såpass stor plass, kan være noe av bakgrunnen for at Politidirektoratet utviklet en variant av bekymringssamtalen kalt «avklaringsamtale»⁴³, spesielt til bruk i saker der det er bekymring for

---

denne bekymringen som bakgrunn hadde POD ingen overordnet oversikt over. Ved ny kontakt januar 2023 får vi opplyst at POD heller ikke lenger fører sentral oversikt over bekymringssamtaler generelt.

- 41 Ettersom vi ikke fikk anledning til å observere bekymringssamtaler, må vi basere vår beskrivelse og analyse på bekymringsarbeidernes framstillinger av egne samtaler.
- 42 Det er naturlig å se dette i sammenheng med at Etterretningsdoktrinen (Politidirektoratet, 2014) ble innført i 2014 og på mange måter innebar et paradigmeskifte i politiets tenkning.
- 43 En mal for slike samtaler var forfattet av POD og sirkulert i politiet. Denne malen er, i motsetning til veilederen for bekymringssamtalen, et internt og upublisert notat. Vi har fått innsyn i denne malen fra POD.

radikalisering og/eller voldelig ekstremisme. Avklarings samtalen er basert på bekymringssamtalen, men tar opp spørsmål knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme spesifikt. Hovedhensikten med avklarings samtalen, er ifølge et notat fra Politidirektoratet, er «å avklare bekymringer knyttet til en persons uttalelser/holdninger og eventuell deltagelse knyttet til ekstreme miljøer», og avgjøre om det trengs ytterligere tiltak i saken. En ordinær bekymringssamtale kan være ett av de oppfølgende tiltakene dersom bekymringen vedvarer etter en avklarings samtale.

Forskjellen mellom avklarings samtaler og bekymringssamtaler framsto imidlertid ikke spesielt klar for bekymringsarbeiderne vi snakket med. Så vidt vi kunne registrere ble begrepene brukt om hverandre både i intervjuene og diskusjonene vi observerte. På direkte spørsmål om forskjellen refererte noen til det Politidirektoratet skriver i malen sin; at avklarings samtalen skal komme *før* en eventuell bekymringssamtale, med etterretning, i betydningen innhenting av informasjon, som formål. Andre vektla at avklarings samtalen var mer spesifikt rettet mot radikalisering og voldelig ekstremisme:

Avklarings samtalen er vel en bekymrings... tatt utgangspunkt i bekymringssamtalen, men den har blitt spissa mer mot akkurat det der med radikalisering og ekstremisme. Sånn at den ... det luker jo bort noen av de litt mer generelle tingene som ligger i bekymringssamtalen, men spisser seg mye mer da. Også gjennomfører jeg begge deler, og da blander det seg litt for meg innimellom. Så det er nok litt i det også at noen av de samtalene jeg har, kanskje ligner mer på en bekymringssamtale, og noen er mer spissa avklarings samtaler. Så helt ubevisst, så er det kanskje der jeg selv blander også når jeg bruker de begrepene.

Andre mente forskjellen på de to samtalene var aldersgruppene de ble brukt på:

Jeg har valgt å bruke «avklarings samtale» på voksne for å avklare en bekymring. Mens en bekymring for en ungdom er jo mer sånn «jeg er bekymret for utviklingen din» og benytter meg da av det ungdomsforebyggende arbeidet og prinsippene der.⁴⁴

44 Denne distinksjonen ble også understreket av Christian Stoutland i Politidirektoratet da vi var i kontakt med ham i desember 2018. Stoutland skriver i en e-post til oss: «Når det gjelder voksne over 18 år blir det ikke riktig å bruke begrepet bekymringssamtale, ettersom bekymringssamtale er en lovregulert samtalemetodikk brukt ovenfor unge under 18 år. POD vil framover tydeliggjøre dette. Når det gjelder forebyggende samtaler med voksne over 18 år, hvor bekymringen dreier seg om radikalisering, brukes begrepet 'avklarings samtale.'» I ny kontakt med Stoutland

«Det ungdomsforebyggende arbeidet og prinsippene der» egnet seg ifølge denne bekymringsarbeideren bare delvis for samtaler med voksne det var knyttet bekymring til. Den originale bekymringssamtalen bar ifølge ham preg av å være en voksens samtale med en yngre person, det vil si en form for paternalistisk omsorg som sjelden fungerer for å skape dialog i møter mellom voksne.

Som nevnt, og som bekymringsarbeideren over beskriver: For de fleste var nok ikke forskjellen mellom avklaringsamtaler og bekymringssamtaler veldig klar. Trolig var dette skillet heller ikke spesielt avgjørende for når, med hvem, hvordan og hvorfor bekymringsarbeiderne gjennomførte samtaler. Det faktum at Politidirektoratet så behov for å lage både en ny kategori av samtale og en ny mal skreddersydd for dette bekymringsarbeidet, kan etter vår mening likevel gi en pekepinn om at det fulgte visse utfordringer med å gjøre ungdomsforebyggingens bekymringssamtale til et hovedverktøy i dette feltet.

I det følgende vil vi for enkelthets skyld referere til samtaler som ble avholdt av politiets radikaliseringskontakter i bekymringssaker som «bekymringssamtaler», uavhengig av i hvilken av Politidirektoratets kategorier de strengt tatt hører hjemme. Vi anser dette som rimelig fordi bekymringsarbeiderne selv generelt ikke opererte med noe klart skille mellom disse kategoriene.⁴⁵

Troverdig eller ikke?

Enten den ble kalt bekymrings- eller avklaringsamtale, var samtalen sjelden politiets eneste informasjonskilde. I de aller fleste tilfeller så det

---

i september 2022, kom det fram at begrepene stadig brukes om hverandre. Vi bruker derfor «bekymringssamtale» i dette kapittelet, selv om flere av samtalene informantene refererer til strengt tatt var avklaringsamtaler.

⁴⁵ Som nevnt i forrige fotnote ser distinksjonen mellom bekymringssamtalen og avklaringsamtalen ut til å ha blitt klarere og mer betydningsfull for POD de siste årene. Observasjoner gjort etter at vi avsluttet datainnsamlingen i politiet i mars 2017 kan dessuten tyde på at forskjellen mellom disse har fått mer oppmerksomhet og blir tillagt større vekt også blant radikaliseringskontaktene og i resten av bekymringsfeltet. Forskjellen på bekymringssamtale og avklaringsamtale når de avholdes av lokalt politi blir for eksempel diskutert i en fotnote i evalueringen av terroren i Bærum (Politiets sikkerhetstjeneste, 2020). PST bruker bekymringssamtale om sine samtaler med mulige ekstremister.

ut til å ha vært gjort til dels omfattende etterretningsarbeid på forhånd. Samtalen var imidlertid en unik kilde til informasjon *fra bekymringspersonens ståsted*. I malen for avklaringsamtaler anbefales det at man lar bekymringspersonen «fortelle sin versjon» uten at den som holder samtalen går i detaljer om hva som ligger bak invitasjonen til samtale.

Slik bekymringsarbeiderne beskrev den, dreide bekymrings samtalen seg altså et stykke på vei om å få belyst ulike spørsmål, ikke minst få informasjon som kom fra bekymringspersonens perspektiv og framstilling. Men samtalen så også ut til å bli betraktet som en vel så viktig kilde til informasjon om personens *troverdighet*, en sentral ramme for vurdering av bekymringen, slik vi diskuterte i kapittel 6. En bekymringsarbeider fortalte for eksempel om en samtale hun hadde hatt med en voksen mann. Bekymringsmeldingen om denne personen var lite konkret. Den hadde kommet anonymt fra en person som mente mannen hadde ekstreme holdninger, som særlig kom til uttrykk i et «strengt kvinnesyn». I samtalen fortalte mannen ting om seg selv og familien som overhodet ikke passet med en slik karakteristikk, etter radikaliseringskontaktens skjønn.

Informant: Så bekymringen ble jo borte med en gang, sånn at han hadde jo verken noe trangt kvinnesyn eller noen ønsker [om å bli fremmedkriker] eller noe ... Det var ikke noe ekstremisme. Så man kunne da konkludere at her var det ikke noe å være bekymret for. Så jeg snakket jo med han og hadde den samtalen, den varte i cirka to timer, og jeg synes det kom bare fine ting ut av den samtalen med han. Så jeg klarte ikke helt å forstå hva den melder har vært bekymret for.

Intervjuer: Vurderte du om han satt og ga et helt falskt bilde av seg selv?

Informant: Nei, det gjorde jeg ikke. Det gjorde jeg ikke, fordi at ... Jeg skal ikke påstå at jeg er menneskekjenner, men jeg – igjen – dette med erfaring med å ha hatt med så mange forskjellige type folk, med deres bakgrunn, deres livssituasjon. Så klarer jeg å se, eller få en følelse, av at «hvem er det som gjør seg til nå» og «hvem er det som bare har en fasade og er egentlig et helt annet menneske bak». Men jeg følte at han var oppriktig og ærlig i det han sa.

Via sitt erfarne blikk mente denne bekymringsarbeideren at hun i de fleste tilfeller kunne gjenkjenne oppriktighet og avsløre uoppriktighet via en samtale ansikt til ansikt, og sånn gi en god vurdering av kvaliteten på

informasjonen samtalen brakte fram, både faktiske omstendigheter og samtalepersonens moralske egenskaper. Samtalen var dermed tilstrekkelig til å «ta ned» bekymringen og legge saken vekk for godt. I andre saker kunne samtalen bidra til å ta opp bekymringen eller ikke endre den.

Med tanke på avklaring var altså andre mulige utfall av en samtale at bekymringen vedvarte eller ble «tatt opp». Førstnevnte inntraff gjerne når informasjonen som kom fram var tvetydig eller det var tvil om troverdigheten til personen. En annen bekymringsarbeider forklarte dette om hvorfor han ikke opplevde bekymringen som avklart etter en samtale han hadde hatt.

Jeg skrev i min konklusjon ... Jeg skrev jo ned alt det han sier og at det virker troverdig. Og det stemmer opp mot de undersøkelsene jeg gjør, så stemmer alt han sier. Og det virker som han liksom har fått bort narkotikaproblemet sitt, og at han på en måte har fått til veldig mye, at det ser veldig positivt ut. Men så kommer på en måte det siste lille avsnittet i konklusjonen min var at ... Jeg har en veldig ... allikevel ... på en måte ... en dårlig følelse. Det er noe som ikke er avklart her, og jeg kan ikke gå god for at han er ... Jeg kan ikke frikjenne han. [...] Forklaringen hans ble veldig polert. Han dro på en måte ting litt opp igjen, litt ved overflaten når jeg prøvde å gå litt dypere i han. Så detaljer ... han holdt seg langt på vei unna detaljer i samtalen. Det ble en sånn strømlinjeform av forklaring.

Begge disse eksemplene illustrerer at bekymringssamtalen som etterretningsverktøy handler mye om å gjøre vurderinger av personens troverdighet, kanskje enda mer enn å innhente konkrete opplysninger. Man søkte å skape tillit, ikke bare hos bekymringspersonen vis-à-vis politiet, men også motsatt vei. I denne operasjonen var den viktigste ressursen det intuitive og erfaringsbaserte bekymringsblikket vi diskuterte i forrige kapittel. Møtet ansikt til ansikt ble ansett å gi blikket større spillerom. Dette forutsatte imidlertid at samtalen var preget av gjensidig tillit og dialog, som vi vil komme tilbake til nedenfor. En mislykket samtale ville svekke bekymringsarbeiderens vurdering av bekymringen, enten denne ble «tatt opp» eller «ned».

Korrigerende og avskrekking

Foruten informasjonsinnhenting, kunne bekymringssamtalen ha til hensikt å fungere som en advarsel eller et signal om at «politiet følger med»,

i den hensikt å korrigere atferd. En radikaliseringskontakt sa dette om sin kontakt med en mindreårig som var anmeldt for gjentatte trusler mot politiske motstandere:

Første samtalen var på en måte å si at «Her er jeg. Jeg jobber på forebyggende avdeling. Jeg er her egentlig for å hjelpe deg, men jeg vil også si ... Som politimann så må jeg si at det du gjør nå er faktisk straffbart».

Et annet eksempel var en bekymringssamtale med en «godt voksen» mann som hadde framsatt drapstrusler mot en kjent politiker på nett. En liten gruppe fra politiet oppsøkte mannen hjemme uten forvarsel. De avklarte raskt at mannen verken hadde intensjon om eller kapasitet til å utføre vold. Bekymringen ble sånn sett «tatt ned» nærmest umiddelbart. I samtalen som fulgte fokuserte den ansvarlige bekymringsarbeideren på å få mannen til å tenke annerledes om det mannen selv oppfattet som et ubetenksomt, men uskyldig utbrudd av frustrasjon:

Så det var i hvert fall en samtale hvor vi snakket lenge da, om det å uttrykke seg på sosiale medier. Og hvor han fikk ta og føle på at dette fikk faktisk konsekvenser umiddelbart etter at han hadde gjort det. Vi var hjemme hos han dagen etter at posten var, og det har også en effekt. At det skjer noe umiddelbart. Og siden har vi ikke hørt noen ting fra han. På hans sosiale medier så er det ganske ryddig nå.

I disse eksemplene hadde «advarselen» tilsynelatende umiddelbar effekt. I andre tilfeller trengtes det mer innsats, og flere tiltak. En bekymringsarbeider fortalte for eksempel om en bekymringssamtale han holdt med en ung voksen som var blitt rekruttert til en ekstrem gruppe.

Jeg er jo litt optimistisk og kanskje litt naiv av type, så jeg så jo for meg at her har jeg muligheten til å redde en person som er på vei feil vei. Det var innstillingen min. Svært sjelden jeg går inn i noe med en sånn «det her er ikke noe vits, men jeg får bare gjøre det». Det vet jeg noen gjør, men den holdningen har jeg sjelden. Sånn at jeg var optimistisk, men jeg fikk ganske fort en følelse av at dette her, det her står ganske på stedet hvil. Han svarer ikke, han vil ikke prate, jeg får ikke noe ut av han. Så da blir man jo litt skuffa. Man tar det kanskje litt personlig, at, kan du ikke bare ta til fornuft, hva kan jeg gjøre? Du blir litt sånn fortvila. For vi sitter jo på en følelse at vi har svaret. Men jeg forstår jo at han på sitt vis sitter med samme syn. At han har svaret og at vi tar feil.

I dette tilfellet var hensikten med samtalen ikke så mye å avklare bekymringen; politiet satt med informasjon som levnet liten tvil om at denne

mannen var tilknyttet et ekstremt miljø. Samtalen ble snarere avholdt som et forsøk på å avskrekke og «for å redde en person som er på feil vei», hensikter som altså lå tett opp på den opprinnelige bekymringssamtalen for ungdom, selv om det her var snakk om en voksen. Dette prosjektet mislyktes dog i denne saken, bekymringsarbeideren opplevde ikke at han nådde inn til den unge mannen. Han hadde likevel ikke gitt opp samtalen som et verktøy for å korrigere holdninger og atferd.

Jeg har jo fortsatt en sånn naiv og positiv holdning til at hvis man gjør det der nok ganger, sår inn en tvil⁴⁶ tusen ganger, så kan man nå fram. Men man må bare henge på. [...] Her skulle man gjerne tatt en ny samtale uka etter. Og så uka etter. Helt til han ikke gadd mer. Og så prøvd å få han inn igjen, for å vise at vi bryr oss vi og.

I dette tilfellet er ikke én bekymringssamtale nok til å «snu» en negativ utvikling. For å oppnå det, ser radikaliseringskontakten for seg at gjentatte samtaler må til, såkalte oppfølgingssamtaler. Og selv ikke da ville effekten nødvendigvis bli oppnådd, men man «sår en tvil», i betydningen gir personen en alternativ måte å tenke på, som han eller hun kan få nytte av seinere. Dette eksempelet illustrerer dessuten godt hvordan omsorg og kontroll kom sammen – eller var tenkt å komme sammen – i bekymringsarbeidet. Omsorgsfulle effekter («vise at vi bryr oss», «redde») var tenkt framkalt via en maktutøvelse: nemlig å kalle inn til mer eller mindre uønskede samtaler ukentlig «til han ikke gadd mer» – og så enda litt til. Det er også interessant at bekymringsarbeideren betoner noen bestemte sider ved seg selv som han mener former og motiverer valg han gjør i sitt bekymringsarbeid: «optimistisk», «positiv» og «kanskje litt naiv». Det er «myke» og presumptivt empatiske egenskaper og verdier som vektlegges, framfor mer typiske «harde» polititilnærminger. Samtidig er agendaen bekymringsarbeideren beskriver til dels autoritær: Han vil at bekymringspersonen «skal ta til fornuft», det vil si innordne seg det som anses som godt og riktig i et uspesifisert «vi» som bekymringsarbeideren identifiserer seg med («vi sitter jo på en følelse at vi har svaret»).

46 Uttrykket radikaliseringskontakten her bruker – «å så inn en tvil» – forekommer også i Politidirektoratets retningslinjer for avklaringsamtalen.

Samtalen som kanal for tilbud om hjelp

I eksempelet ovenfor refererer informanten også til en tredje ønsket effekt av (gjentatte) samtaler, i tillegg til etterretning og avskrekking: at politiet får «vist at de bryr seg» og kanskje til og med får «redde en person som er på vei feil vei», tross motvilje fra personen som kalles inn. Bekymringsamtalen skulle også brukes til å kartlegge et eventuelt hjelpebehov hos personen det var bekymring for, og iblant til å gi et tilbud om hjelp.

I noen tilfeller ble oppfølgende (bekymrings)samtaler et tiltak i seg selv. En radikaliseringskontakt hadde for eksempel fem–seks samtaler med en ung mann som var i en sårbar livssituasjon og hadde blitt observert i selskap med kjente ekstremister. I denne saken ble det oppsummert av det tverretatlige teamet som jobbet med saken at oppfølging i form av samtaler med politiet hadde hjulpet den unge mannen.

[Ansvarlig i kommunen] ga tilbakemelding til meg at jeg hadde funnet en fin balanse mellom å være voksen streng og samtidig lojal mot han og kameratslig nok da. Så det hadde fungert bra. Og bekymringen ble tatt ned.

Den fine balansen bekymringsarbeideren her snakker om kan også uttrykkes i våre termer: som en balanse mellom kontroll («voksen streng») og omsorg («lojal», «kameratslig»). Dette er dessuten ett av mange eksempler i materialet på at bekymringsamtalen ble et brohode mellom politiarbeid og sosialt arbeid. Med utgangspunkt i den første samtalen, som hadde sterkt innslag av etterretning i den forstand at hovedhensikten var å avklare bekymringen, ble det etablert en relasjon som satte radikaliseringskontakten i stand til å bistå personen det var bekymring for på en rekke ulike måter, som i siste instans tok sikte på å forebygge en videre utvikling i ekstrem retning. Her var det som sagt snakk om samtaler med en ung person. I et annet eksempel ble en radikaliseringskontakt satt inn som en slags mentor overfor en godt voksen mann, hvis ekstreme holdninger var registrert av Politiets sikkerhetstjeneste. I denne rollen bidro radikaliseringskontakten direkte til at mannen fikk «orden på livet sitt» med tanke på arbeid, bolig og nettverk. Tanken, ifølge bekymringsarbeiderens leder, var at en «enter-prosess» vis-à-vis samfunnet ville ha en «normalisering av holdninger» som tilleggseffekt.

Vi så altså eksempler på at politifolk selv gikk inn og langt på vei fungerte som sosialarbeidere. Det ser imidlertid ut til å være vanligere at politiet kartla hjelpebehov i bekymringssamtalen, koblet på det de så som relevante instanser (for eksempel Nav, SLT-koordinator, psykisk helsevern eller barnevern), og deretter eventuelt inntok en koordinatorrolle i samarbeidet mellom ulike instanser. Bekymringssamtalen var med andre ord ikke bare en arena for å skape dialog og tillit der og da, men kunne også bidra til dialog og samarbeid med andre instanser og en omfattende innsats fra mange instanser som varte over tid.

Bekymringsarbeiderne uttrykte ofte at deres fremste mål var «å hjelpe», i betydningen «hindre folk i å bli ekstremister», og at kartlegging av behov og tilbud om hjelp derfor var et hovedmål med bekymringssamtalen. Vi ser imidlertid også at byggingen av relasjoner og tilbud om hjelp iblant ble beskrevet som *midler* for å få folk til å åpne seg og gi politiet informasjon de trengte – ikke bare om den aktuelle personen, men også om miljøer, andre ekstremister og annet som kunne komme til nytte for politiet:

Skal vi kalle inn til samtale, eller ikke? Hva gjør det? Vil det, har vi mulighet her til å så et lite frø av tvil til å si «Okei, men hvis du vil ut av dette miljøet, hvis du vil snakke med noen, så ringer du meg ikke sant? Jeg er her for deg. Hvis du trenger hjelp i forhold til noe med bolig, jobb, helse, noe med familien din, ett eller annet, så har jeg masse kontakter. Jeg kan hjelpe deg. Jeg kan sette deg i kontakt med riktige personer. Jeg kan bringe den informasjonen videre hvis du vil det eller be folk ringe deg hvis du trenger oppfølging eller hjelp ikke sant?». Så jeg tenker det, det er liksom det viktigste vi gjør i de samtalene. [...] For noen kommer jo med en enorm skepsis og tenker at «Nå skal politiet bare prøve å omvende meg eller pumpe meg for informasjon. Det er eneste grunnen til at jeg er her. Jeg er superskeptisk, jeg sier ingenting». Og så når vi begynner å avrunde så «Åja, okei. Så de er litt på tilbudssiden også ja. De vil egentlig, kanskje de vil meg vel og. Ja, det var ikke så gærnt allikevel og ... Jo, okei, kanskje vi kan ta en prat senere. Ja, ja, det er greit. Du kan godt ringe meg og ... ja».

Via en bekymringssamtale kunne man tilby bistand til å komme ut av et ekstremistisk miljø og hjelpe til med bolig, jobb og helse via kontakt med «riktige personer». Om timingen ikke var riktig, det vil si om bekymringspersonen ikke var mottakelig for slik hjelp på dette tidspunktet, kunne bekymringssamtalen brukes til å gjøre personen oppmerksom på at slik hjelp ville være tilgjengelig om vedkommende endret oppfatning

seinere («så et lite frø»). Velferdsstatens ressurser kunne slik sett brukes som middel for å få en person på «tilbudssida» med tanke på informasjon som politiet var ute etter, og omsorgen for enkeltmennesket ble slik et middel for kontroll. Dette sitatet kan sies å belyse både potensialet og det problematiske i at omsorg og kontroll er så tett sammenvevd, ikke bare i bekymringsamtalen, men i bekymringsfeltet generelt.

Bekymringssamtalen i spenningen mellom tillit, dialog og kontroll

Det blir jo på en måte sånn relasjonsbygging da. Du får den personen til å på en måte ha litt tiltro til deg. At du er veldig klar på at du er politimann og sånne type ting, men at han får et slags, ja ... Altså, hvis jeg skal på en måte ha en oppfølging av de her, så må jo det til. Ja. At jeg på en måte er ... At de får tiltro til meg da. (Bekymringsarbeider i politiet)

Slik vi var inne på i innledningen til dette kapittelet, er dialog en av de sentrale ideene bak bekymringssamtalen som verktøy. Dialog forutsetter tillit mellom partene, noe som fikk betydning for hvordan samtalen ble gjennomført. Bekymringssamtalen er en form for relasjonsbygging, sier bekymringsarbeideren vi siterer ovenfor. Tillit, dialog og «relasjon» ble ofte beskrevet som essensielle instrumenter for å oppnå alle formålene vi diskuterer ovenfor: å skaffe til veie troverdig informasjon, å korrigere atferd og å kartlegge hjelpebehov og tilby hjelp.

Samtidig skulle bekymringssamtalen utføres av politiet, som tross alt er den delen av statens maktapparat som har voldsmonopol og er portvakt til straffeapparatet. En samtale med politiet er ingen bagatell for folk flest. Tvert imot er det rimelig å tenke seg at kontakt med politiet er noe de fleste av oss vil unngå om vi kan, og at et initiativ til dialog fra politiet vil oppleves ubehagelig, kanskje til og med skremmende.

Bekymringsarbeiderne må slik sett bruke et omfattende skjønn med hensyn til hva de kan gå videre med og hva de informerer om til den som deltar i en bekymringssamtale. Dette skjønnnet vil være avgjørende for etableringen av tilliten og dermed også for hvor godt bekymringssamtalen kan fungere. Bekymringsarbeiderne hadde dermed ofte krevende vilkår for å oppnå og vedlikeholde tillit. Betydningen av og

utfordringer knyttet til tillit, dialog og relasjon ble tematisert på flere måter. I det følgende vil vi ta for oss noen sentrale temaer som ofte dukket opp.

«Inngang»

Et begrep som ofte ble brukt i konteksten tillit og dialog, var «inngang». «Inngang» er ifølge Finstad (personlig kommunikasjon) helt vanlig og generell politisjargong som brukes i svært mange sammenhenger, og ikke bare i dette feltet. I vårt materiale dukker det altså først og fremst opp i forbindelse med bekymringsamtaler. Her ble det brukt i flere betydninger, men refererte som regel til ulike ting som hadde med å komme i posisjon til å oppnå tillit og få i gang en dialog: *å komme inn* til personen det var snakk om, for å si det på en annen måte.

En betydning av inngang handlet om det å *komme inn i samme rom*, det vil si å motivere personen til å møte til samtale i det hele tatt. Dette var, som vi tidligere har vært inne på, særlig aktuelt for voksne, som i motsetning til mindreårige ikke kan pålegges å stille til samtale. Å skape motivasjon var dermed avgjørende for i det hele tatt å kunne ta samtaleverktøyet i bruk:

Den er jo sånn objektivt sett, så er jo [bekymringsamtalen] å anse som viktigere for de under 18, nettopp fordi at vi kan pålegge dem å komme. Det kan vi ikke med de over 18. Men samtidig så er jo vi politifolk, vi tenker kreativt. Og det er ikke ulovlig å ta kontakt og si at «hei, jeg har lyst å prate med deg», og så får du et nei. Så veldig mange av de samtalene vi gjennomfører, er jo basert på frivillighet og at folk faktisk ikke har noe imot å ta en prat med oss.

«Vi er politifolk, vi tenker kreativt», fastslår denne bekymringsarbeideren. Vi leser «kreativt» her som et annet ord for det vi kaller nedenfra. I mangel på lovhjemler må politifolkene bruke ressurser som for eksempel skjønn, intuisjon, sjarm, tillit og list, i bestrebelsen på å vekke interesse og overbevise personen om samtalens «ufarlighet» og motivere dem til å komme frivillig. Igjen er det imidlertid grunn til å minne om politiets voldsmonopol og portvaktrolle, og reflektere over hvilken betydning det har for bekymringspersonenes egen opplevelse av «frivilligheten» i å stille når politiet inviterer til samtale. En radikaliseringskontakt ga følgende

eksempel på hvordan han gikk fram for å motivere en voksen mann til å komme frivillig til samtale:

Der tok jeg bare en «Vi har lyst til å prate med deg, vi har ikke mulighet til å si hva det gjelder på telefon, men ...». Og da kom han. Altså ... ja, jeg sa veldig lite om den uroen eller bekymringen i telefonen. [...] Så jeg tror nok han var litt nysgjerrig også, når han kom, hva det gjaldt.

Denne metoden, å pirre nysgjerrigheten ved ikke å avsløre for mye, var ikke en uvanlig framgangsmåte for å skape motivasjon. Det er imidlertid rimelig å spørre seg om «nysgjerrighet» nødvendigvis er den mest dekkende betegnelsen på motivasjonen som oppstår når politiet ber om en samtale uten å oppgi grunn. Her kan man også tenke seg at «uro», eller til og med «frykt», spiller inn.

En annen måte å vekke motivasjon på kunne være å overbevise om at samtalen – som et forebyggingsverktøy – var ufarlig, og kanskje til og med i personens egeninteresse:

Særlig når vi legger det fram at vi er forebyggere, vi er ute etter å hjelpe, vi ønsker ikke å ... [...]. Vi ønsker bare å sørge for at den bekymringa vi har rundt voldsbruk, blant annet, blir redusert. Og så skal ikke vi endre meningene dine. Vi skal ikke være tankepoliti.

Understrekingen av at hensikten er å «hjelpe», at holdninger i seg selv ikke er et problem og antyde at det å stille til en samtale er det som skal til for å slippe videre oppmerksomhet fra politiet, framhever bekymrings-samtalens forebyggende karakter, mens etterretningselementet nedtones. Omsorg betones, mens kontrollelementet nærmest usynliggjøres. Politiets forebyggingsarbeid sidestilles langt på vei med sosialarbeid («vi er forebyggere, vi er ute etter å hjelpe»). Slik motiveres samtalen forsøksvis ved å framstille den som «uskyldig», knapt nok som et møte med statens maktapparat i det hele tatt. En slik framstilling av bekymrings-samtalen ble imidlertid iblant problematisert av politifolk selv, som vi skal se seinere. I tillegg nedtones forsøksvis det man rimeligvis kan anta at er en interessekonflikt mellom bekymringsarbeider og bekymringsperson, til fordel for en framstilling der disse to partene i bunn og grunn ønsker det samme, nemlig minst mulig bekymring.

Inngang ble også ofte brukt i betydningen «en vei inn i temaet radikaliserings og voldelig ekstremisme», det vil hva som ble presentert som

foranledning og/eller kontekst for at politiet tok initiativ til en samtale. Hva man valgte som inngang i denne betydningen kunne potensielt ha stor betydning for hvordan samtalen utviklet seg og hvor vellykket den ble. Igjen handlet det om å skape tillit og om å overbevise den som var innkalt at det var i hans/hennes interesse å samarbeide. Her beskriver en bekymringsarbeider hvor betydningsfullt han opplevde det å velge riktig inngang i denne betydningen:

Det er det vanskelige øyeblikket. Å innlede. Det, det er det vanskeligste med bekymringssamtalene som ikke gjelder barn og ungdom. [...] Derfor så pleier jeg å si [i saker som gjelder voksne] at «Vi har fått informasjon som gjør oss litt urolig, men nå har vi lyst til å prate med deg og så kan det godt hende at vi etter den samtalen her ikke er urolig lenger» [...]. Men prøve å bruke det at «Vi har hørt noe som gjør oss urolige for hvordan du har det» eller «gjør oss urolig for hvordan det skal gå med ...». Altså, prøve å snu det litt da. [...] Ikke starte med å si at «Fordi du har gjort sånn og sånn, så ...». [...] Men det er veldig vanskelig. Det kan være en kjempetrigger til å enten føle at vi ... Eller, forsterke det der fiendebildet eller motsatt. At vi blåser det ene kortet vi har på en måte ... [...] Spiller det ut for tidlig eller, ja. [...] Så det er veldig vanskelig. Det er det punktet jeg gruer meg til hver samtale, det her etter den koselige «Har du funnet parkeringsplass?» og «Vil du ha noe drikke?» og ... Den koselige starten. Så er det alltid vanskelig når du skal på en måte begynne «the defining moment», de tjue sekundene der.

Som radikaliseringskontakten her er inne på, hang utfordringen med inngang sammen med noen av særegenhetene ved både disse samtalene og bekymringsfeltet i seg selv: Personene var ofte over 18 år. Det forelå som regel ikke noe lovbrudd som utløste bekymring, politiet hadde ikke «noe på dem». Ofte var bekymringen dessuten vekket av ytringer og meninger, gjerne knyttet til religion på en eller annen måte. Mange bekymringsarbeidere var opptatt av det prinsipielt problematiske ved å innkalle noen til samtale med politiet på en slik bakgrunn (å være «tanke-/meningspoliti»). Malen for avklarings samtalen understreker at ideologi og religion ikke skal være tema for samtalen, nettopp for å unngå en situasjon der politiet intervenserer i folks meninger. Samtidig er det jo sannsynlig at bekymringspersoner likevel opplever at politiet blander seg i deres meninger, all den tid de ikke har gjort noe kriminelt. Flere av bekymringsarbeiderne påpekte at denne spenningen fort kunne bli et dårlig utgangspunkt for dialog, og at det hadde potensial

til å skape eller konsolidere mistillit til staten og demokratiet («forsterke fiendebildet»).

Igjen: For å lykkes med både informasjonsinnhenting og med å kartlegge et hjelpebehov var politiet avhengig av at den innkalte personen fikk tillit og samarbeidet, ettersom vedkommende ikke hadde noen plikt til, eller åpenbar interesse av, å samarbeide med politiet. For å lykkes var det viktig å presentere en plausibel og tillitvekkende anledning til kontakten, en «inngang». I sitatet ser vi at den aktuelle bekymringsarbeideren, i likhet med mange andre, løste utfordringen med å vektlegge omsorgsintensjonen («vi er urolige for hvordan du har det»), og ved å antyde at personen kunne løse saken raskt hvis han/hun gikk i dialog («vi har lyst til å prate med deg og så kan det godt hende at vi etter den samtalen her ikke er urolig lenger»). Legg merke til at han opplevde at han måtte «spille kortene sine» taktisk og gjennomtenkt i åpningen av samtalen («the defining moment»). Ved feil framgangsmåte, for eksempel å innlede med en anklage, kunne han risikere å tape tilliten med en gang («en kjempetrigger», «forsterke det fiendebildet»), og miste det man måtte ha av incitament for samarbeid («blåser det ene kortet vi har»). Dette opplevde han som så avgjørende, og så taktisk krevende, at han gruet seg hver gang. Denne opplevelsen antyder at en bekymringssamtale kanskje er mindre av en «uskyldig», åpen og likefram sak enn det som iblant blir antydnet. Snarere framstår forholdet mellom det som ligger åpent og det som holdes skjult, med tanke på både hensikter og informasjon, som noe delikat som må håndteres strategisk. En annen radikaliseringskontakt hadde valgt en noe motsatt håndtering av disse forholdene. Han kalte det å «spille med åpne kort»:

Poenget er å snakke med han og si hva bekymringen er. Og ... Ja, jeg har jo forandret meg litt da. Fordi at i starten ... Eller, jeg begynte jo som etterforsker og da holder man kortene litt tett til brystet av naturlige grunner. Og det er liksom forventet og det er ingen som reagerer noe særlig på det. Men hvis ... Jeg har jo gjort det noen ganger her også i sånne bekymringssamtaler. Og i og med at de er frivillige [...], så er det veldig ... Du starter jævlig ... på en jævlig dårlig måte hvis du ikke sier hva bekymringen er, og liksom holder noe tilbake da. Så i det siste, ja, det siste året-halvannet, så har jeg vel bare sagt nøyaktig hva jeg jobber med og hvorfor [personen] er her og hva jeg er bekymret for.

Denne bekymringsarbeideren understreket at selv om bekymringssamtalen i dette feltet har likhetstrekk med et avhør, i den forstand at informasjonsinnhenting er en av hensiktene, så er det fortsatt forebygging som var rammen, ikke etterforskning, ettersom det ikke forelå noe lovbrudd og samtalen til syvende og sist var frivillig. Han opplevde at teknikkene han hadde tilegnet seg via annet politiarbeid, spesifikt som etterforsker, kom til kort i møte med mennesker han uansett var avhengig av tillit og samarbeid fra. Å holde tilbake og være strategisk, slik han hadde lært å holde avhør, opplevde han som kontraproduktivt for relasjonen. Derfor gikk han over til å kommunisere på måter han mente ga bedre effekt med tanke på tillit og dialog; nemlig ved å være åpen og oppriktig om sine hensikter.

Inngang, det vil si veier inn til bekymringspersonen og det man ville ha ut av denne, ble som vi har sett betraktet som avgjørende for i det hele tatt å ta samtaleverktøyet i bruk. Men tilliten var også avhengig av at samtalen fungerte når den først var i gang.

Den gode samtalen

Hvis man skal kjøre en bekymringssamtale sånn som fasiten på den ser ut, slavisk, så blir det ikke noe samtale. Da forsvinner dynamikken. (Bekymringsarbeider i politiet)

Begge de to siste eksemplene i forrige avsnitt berører betydningen av kommunikasjon for å skape tillit i bekymringssamtalen, og hvordan riktig kommunikasjon krevde nedenfra-ressurser, som erfaring, magesfølelse og empati. Dette kom også opp når bekymringsarbeiderne snakket om behovet for at samtalen i seg selv skulle fungere. Selv om Politidirektoratets maler for samtaleverktøyene også inneholder forslag til spørsmål og rekkefølge på temaer, opplevde bekymringsarbeiderne at en fungerende samtale krevde noe annet enn en mal. Det viste seg at disse dokumentene ble brukt svært lite, og flere av informantene våre hadde bare overfladisk kjennskap til innholdet i dem.

Generelt mente bekymringsarbeiderne at samtalen måtte være fleksibel og gi stort rom for improvisasjon fra den som holdt den for å kunne virke slik den var tenkt. Dette handlet om at sakene og individene som

kom til samtaler var svært forskjellige, og at man trengte fleksibilitet for å ta høyde for dette. Et viktig aspekt her var at samtalen ble effektiv og treffsikker med tanke på hva bekymringen var. For eksempel at man i en samtale med en voksen kuttet ut de delene av bekymrings samtalen som har mest preg av ungdomsforebygging, eller at man ikke brukte tid på å gå inn i spørsmålet om intensjon og kapasitet dersom mangel på sådan umiddelbart ble åpenbart, slik vi så et eksempel på ovenfor.

Men vel så viktig var kanskje det bekymringsarbeideren i sitatet ovenfor pekte på, at en tillitsskapende dialog krever en annen dynamikk mellom partene enn et intervju eller et avhør. En for stram regi kunne stå i veien for den typen interaksjon som skaper gjensidig dialog. Politidirektoratets maler var til lite hjelp her. I stedet beskrev bekymringsarbeiderne gjerne at de måtte ta i bruk både erfaring og intuisjon, og improvisere på en måte som gjorde at de oppnådde det de var ute etter:

Intervjuer: Sånn som jeg hører deg snakke, så savner du ikke en mer liksom fastlagt metode?

Informant: Nei, jeg gjør ikke det. Fordi at de folka som kommer inn, det er så forskjellig. At hvis metoden er fastlagt så vil man skjære bort på en måte mye av det – man vil skjære ut en firkant i den personen som sitter foran deg, og miste alt det andre. Og da får man på en måte mange like firkanter til slutt. Så nei, jeg synes det ... At det selvfølgelig på en måte skal være ... At det er en del ting man skal ha med, og det må gjøres innenfor visse rammer. Det synes jeg jo. Men det bør være vide rammer. Og jeg tenker at man bør ha tillit til de personene som gjør de samtale, sånn at vedkommende får ut det som er essensen, det man i utgangspunktet var ute etter.

Samtalene ble dermed tilpasset både personlige egenskaper, kompetanse, styrker og svakheter hos den som holdt samtalen, så vel som behovene i den konkrete saken. Oppsummert kan vi slå fast at bekymringsarbeiderne i politiet generelt så ut til å stole mer på sin egen evne til å forme samtalen etter hensikten, enn de stolte på malene fra Politidirektoratet. Tatt i betraktning vekten som ble lagt på tillit og dialog er dette lite overraskende. En stramt strukturert samtale ble sett som å gi mindre rom for slikt som bygger tillit og dialog enn en dynamisk og gjensidig interaksjon mellom partene, der bekymringsarbeideren improviserer og bruker intuisjon – kort sagt bruker nedenaressurser.

Bekymringsarbeidernes manglende motivasjon for å ta i bruk malene kan også tolkes som en form for motstand mot det Finstad (2018, s. 111–114) omtaler som *standardisering* av politiarbeidet. I tråd med idealet om at politiet skal arbeide kunnskapsbasert har man også formulert paradigmet om *beste praksis*, det vil si at man i tillegg til erfaringskunnskap skal basere seg på såkalt evidensbasert kunnskap, og på det grunnlaget danne modeller for hvordan politiarbeidet bør utføres. Finstad hevder imidlertid at politiet har en tendens til å tolke evidens for snevert, og at paradigmet beste praksis står i fare for å bli en dekontekstualisert standard som ikke gir tilstrekkelig rom for skjønn og balansering av ulike hensyn i møte mellom politi og publikum. Finstad setter standardisering opp mot *systematikk*, som hun mener er det som trengs for å gjøre kvaliteten på arbeidet bedre. Bekymringsarbeidernes opplevelse av at samtalemalene ikke var til så mye hjelp kan sees i lys av denne motsetningen: I stedet for å bistå dem i å gjennomføre best mulig samtaler, ble malene en for generell standard som sjelden passet i konkrete samtaler med konkrete personer.

Hvem skal holde samtalen? Legitimitet og dilemmaer

Vektleggingen på tillit som middel for å oppnå bekymringssamtalens hensikter medførte at samtalen, til tross for at den ofte omtales som *politiets* viktigste verktøy, slett ikke alltid ble gjennomført av en politibetjent. I intervjuene kom det fram at bekymringssamtaler i noen tilfeller ble satt ut til «noen som har en relasjon», det vil si en tillitsperson i bekymringspersonens liv. Dette kunne for eksempel være en lærer eller en person fra hjelpeapparatet. I slike situasjoner ville politiet instruere og veilede tillitspersonen, slik at samtalen fungerte mest mulig etter hensikten.

[1] andre – mange andre – saker så har jeg også valgt å ikke nødvendigvis ha [bekymringssamtalen selv]. Fordi at jeg som politimann kan på en måte skremme. Og det kan virke ødeleggende for det videre samarbeidet med den personen eller familien. At vi prøver å bruke andre personer som kanskje har, eh, en slags tillit i familien da. Om det kanskje er en miljøarbeider som har fulgt opp gutten eller jenta før eller at det er en ... Ja, en tiltro-person da. Og så er jeg litt sånn, jeg og de andre i teamet, på utsiden og på en måte gir litt råd og veiledning underveis.

Denne politibetjenten tar opp et poeng vi har vært inne på flere ganger, nemlig at det å være politi kunne være en hemsko for å oppnå tillit. Som sitatet illustrerer: I enkelte saker hadde bekymringspersonene vært i kontakt med politiet før, i forbindelse med kriminalitet hos dem selv eller hos nærstående. Denne kontakten, som ofte var en negativ erfaring for bekymringspersonen, kunne stå i veien for tillit og dialog. Men selv for de som ikke hadde egen erfaring med politiet, kunne politiet «på en måte skremme», som bekymringsarbeideren over uttrykker det, framfor å oppnå tillit og fortrolighet og utøve innflytelse. I denne situasjonen var det man valgte å bruke ikke-politi til å avholde samtalen.

Interessant nok ser det ut til at samtalen oftere ble satt ut når bekymringen gjaldt aldersgruppa politiet opprinnelig utviklet bekymringssamtalen for, de under 18. Vi kjenner ikke til om også ordinære bekymringssamtaler ofte settes ut til andre enn politifolk. Dersom slik outsourcing er mer vanlig på feltet radikalisering og voldelig ekstremisme, er det interessant med tanke på at bekymringssamtalen framheves som et viktig politiverktøy akkurat på dette feltet. Kanskje viser erfaringene som kommer fram i vår undersøkelse at dette bildet er mer sammensatt enn det som ofte blir hevdet.

Et annet spørsmål som reiser seg, er legitimiteten av at for eksempel lærere og sosialarbeidere utfører en prosedyre som, tross sin forebyggingsramme, også er et etterretningsverktøy. At ikke-politi «løper politiets ærend» på denne måten kan forstås som et tillitsbrudd og sette relasjonen til bekymringspersonen i fare. Det kan også tenkes at praksisen reiser spørsmål ved juridiske aspekter ved det å sette ut politiarbeid til andre instanser. For eksempel: Hvem har egentlig hjemmel til å holde slike samtaler? Kan opplysningene som kommer fram i slike samtaler fritt deles med andre instanser? Disse spørsmålene, og andre mulig problematiske juridiske aspekter ved bekymringsarbeidet, mener vi det bør forskes mer på, og da særlig av forskere med juridisk kompetanse.

Vi har til nå i kapittelet diskutert ulike hensikter, utfordringer og løsninger knyttet til bekymringssamtaler, slik de ble forstått og beskrevet til oss. Vi har sett at pragmatisme, fleksibilitet og tillit var vel så styrende som retningslinjer ovenfra for hvordan samtaler ble brukt i bekymringsarbeidet, både med tanke på motivering, innhold,

gjennomføring og hvem som faktisk holdt samtalen. I tillegg mener vi at eksemplene vi har valgt ut illustrerer hvordan motsetningene som preger hele bekymringsfeltet skaper dilemmaer når politiet tar i bruk sitt presumptivt viktigste verktøy. Dette vil vi komme tilbake til i konklusjonen på kapittelet. I det neste avsnittet skal vi se at slike og andre spenninger også til en viss grad preget bekymringsarbeidernes egne opplevelser av samtalen.

Kritikk og skepsis mot bekymringssamtalen

Selv om alle radikaliseringskontaktene vi snakket med som nevnt brukte bekymringssamtalen som verktøy, møtte vi også på en del skepsis og kritikk mot metoden. Delvis rettet kritikken seg mot *innholdet* i standardiseringen ovenfra, det vil si Politidirektoratets føringer og retningslinjer. I ett av distriktene hadde man utviklet en helt ny mal for samtale, som de kalte «oppklaringssamtale». Denne malen bygde på bekymringssamtalen og avklaringsamtalen, men inkluderte også elementer fra såkalt motivevende intervju og fra forhandlerteknikk. Hensikten med denne videreutviklingen var delvis å gjøre selve samtalen bedre egnet til å produsere de ønskede effektene. Men man ønsket også å systematisere og kvalitets sikre forberedelsene, det vil si hvilke vurderinger, tiltak og oppgaver som burde være gjort før man i det hele tatt kaller noen inn til en samtale. «Det er ikke bare å kalle noen inn til samtale», sa en bekymringsarbeider som var sentral i å utvikle oppklaringssamtalen. Denne måten å tenke på, at bekymringssamtalen bør være svært godt forberedt og gjennomtenkt, skiller seg noe fra for eksempel bekymringsarbeideren vi siterte innledningsvis. Han beskrev bekymringssamtalen som «uskyldig», og som et tiltak politiet kan ha lav terskel for å iverksette.

Andre var kritiske til det faktum at samtale som metode og verktøy hadde fått en så sentral plass i politiets bekymringsarbeid. Noen pekte på at man kanskje hadde en overdreven forventning til samtalenes effektivitet som etterretningsverktøy, det vil si at de kunne bidra til «å avklare bekymringer» slik det blir lagt opp til for eksempel i Politidirektoratets *Enhetlig arbeidsmetode*. En bekymringsarbeider sa det slik:

[Jeg har] på en måte ikke så stor tro på at vi klarer å oppdage så mye i en samtale. Jeg har ikke så stor tro på at vi ... Altså, i en del tilfeller så påvirker vi heller ikke noe særlig. Altså, sånn «alt er frivillig» ... Alt er konsekvensfritt på en måte. Jeg kan ikke tvinge noen til noe. Men samtidig så tror jeg det på en måte er et signal også til mange om at vi følger med, liksom.

Denne bekymringsarbeideren stiller spørsmål ved om en frivillig og egentlig uforpliktende samtale hadde potensial til å påvirke individuell utvikling vesentlig, ut over å sende et signal om at politiet førte kontroll med den aktuelle personen. Videre antydte samme bekymringsarbeider at bekymrings samtalen hadde blitt et såpass sentralt verktøy, ikke fordi den er så effektiv, men fordi man manglet andre midler. Han leste dermed fokuset på bekymrings samtalen som et slags uttrykk for avmakt fra politiets side, snarere enn et uttrykk for at verktøyet var så vellykket.

En bekymringsarbeider i et annet distrikt var inne på noe av det samme. Han var opptatt av at samtale som verktøy for å korrigere atferd fort blir uttømt når man ikke har andre midler å følge opp med:

Det blir litt sånn ... at man spøkte med det norske politiet før i forhold til utlandet. Om at når noen er på rommen så sier utlandet «stopp, eller så skyter jeg», mens i Norge var det «stopp, ellers så roper jeg stopp en gang til» [ler]. Og jeg har litt den følelsen av at det vi holder på med nå det er sånn «vi roper stopp en gang til og stopp en gang til». Så ja, så «hvis ikke du kommer nå, så kommer jeg til å ringe deg, og så kommer jeg til å invitere deg til ny samtale». Det er liksom det vi har da.

Slik vi tolker kritikken fra denne bekymringsarbeideren, ligger det til grunn en skepsis mot ideen om at tillit og dialog (alltid) har potensial for endring i dette feltet. Dette innebærer imidlertid ikke at han ønsket seg muligheten til mer maktbruk overfor bekymringspersoner, snarere at han antydte at man i noen tilfeller brukte for mye ressurser på bekymrings samtaler og annen kontakt som i virkeligheten ikke hadde noen effekt. Et eksempel som ble trukket fram i denne sammenhengen var sentrale medlemmer i høyreekstreme grupperinger, som hadde mistenksomhet, og kanskje til og med hat, mot politiet som del av ideologien.

Noen ganger var altså vilkårene for å oppnå tillit ikke til stede. Det kunne ha politiske årsaker, som nevnt ovenfor. I andre tilfeller ble en kulturell dimensjon ved disse vilkårene trukket fram, som hos denne bekymringsarbeideren:

Det som man ser litt på nå er hvorvidt den formen passer best for etniske nordmenn. At kanskje ikke man har like gode resultater i forhold til minoriteter. Fordi ... Det kan være mange grunner til det. Minoriteter er jo på en måte ikke så vant til den måten å jobbe på. At politiet på en måte er i hjelpesporet og på tilbudssida da, det er ikke alle som helt skjønner det. De har en helt annen oppfatning av politiet.

Flere informanter mente at bekymringssamtalen så ut til å fungere dårligere for etniske minoriteter enn for majoritetsnordmenn. Denne observasjonen er også gjort av forskere (Bjørge & Gjelsvik, 2015, s. 239). Grunner til dette kan være at minoriteter ikke har samme forutsetninger som majoriteten for å forstå det norske politiets bekymringsarbeid og den spesielle sammensetningen av hensikter og virkemidler i denne formen for politiarbeid. For å kunne forstå, eller kanskje heller tro på, at en kan ha egeninteresse av å samarbeide med politiet, må man også ha forståelse og aksept for – og tillit til – at politiet også har en omsorgsagenda og rår over sosiale virkemidler og ressurser, som individet kan ha behov for og interesse av. Bekymringsarbeid, slik det har blitt utviklet av norsk politi med røtter i arbeidet mot etnisk norske høyreekstremister, kan dermed ha svært krevende vilkår i møte med individer og familier som mangler tillit til politiet som «hjelpereidere». Som nevnt forklarer våre informanter dette med at etniske minoriteter *mangler kunnskap* om norsk politi. Men bakgrunnen kan jo også være at de har en *annen erfaring* med politiet enn majoritetsbefolkningen. Finstad (2018, kap. 4) påpeker at det faktum at minoriteter har mindre tillit til politiet enn majoriteter også handler om hvordan etnisitet spiller inn på politiets tankegang og praksiser. Finstads sentrale eksempel er «stopp og sjekk ved mistanke», altså politikontroller i det offentlige rom, som visse etnisiteter utsettes for langt mer enn andre. Fra politiets perspektiv kan det finnes gode grunner til dette, som handler om at politiet «gjør jobben sin». For minoritetene som utsettes, oppleves derimot «stopp og sjekk» som en form for overkontroll som bidrar til å svekke deres tillit til politiet.

På en annen side kan man si at man ikke trenger være etnisk minoritet for å være skeptisk til den noe motsetningsfylte sammensetningen av agendaer i bekymringsarbeidet. Det problematiske i å drive personorientert forebyggingsarbeid i kombinasjon med forskjellige former av

kontroll ble påpekt av politiet selv overfor oss.⁴⁷ En bekymringsarbeider i en ledende stilling problematiserte maktbalansen som for eksempel oppstår når en ung person kommer i møte med politiet. Han stilte spørsmålet om det egentlig er hensiktsmessig «å slå sammen» undersøkelse av en sak, kartlegging av hjelpebehov og det han refererte til som «avskrekking» i en og samme undersøkelse. Han antydte at disse målene var så forskjellige at de saboterer for hverandre, og at dette gjorde bekymringssamtalen til et problematisk verktøy.

En annen tilbakevendende kritikk mot bekymringssamtalen blant bekymringsarbeiderne handlet om faren for overreaksjon og overmakt. Igjen var spørsmålet som ble reist om det virkelig er «uskyldig» å kalle noen inn til samtale med politiet. Riktignok ble det ofte påpekt at samtalen var frivillig, og sånn sett en mild form for intervensjon. Men som vi var inne på over, vil nok mange også oppleve det å bli *invitert* til en samtale med politiet som mer kontakt med statens maktapparat enn de ønsker seg. Dette var også enkelte av bekymringsarbeiderne opptatt av. En leder brakte opp en risiko som også har vært nevnt i andre sammenhenger i denne boka, nemlig at innkalling til en bekymringssamtale hos politiet hadde potensial til å forsterke det hun kalte konspirasjonsteorier hos personer i en radikaliseringsprosess eller tilknyttet ekstremistiske grupper. Flere av radikaliseringskontaktene tok opp lignende tanker.

I noen tilfeller så tenker jeg det at bekymringen er såpass lav at en bekymringssamtale vil ikke antakeligvis føre noe sted hen. At det vil være mer stigmatiserende, mer problematisk, for den som står i andre enden. [...] Vi tenker at «nei, vi er jo bare nysgjerrige og vi vil liksom bare ta en prat», men det er jo faktisk politiet. Og det er jo faktisk staten som liksom blander seg inn da, på et sånt privat område som religion og politikk er. Det er ikke noe offentlig anliggende for politiet.

I malen for avklaringsamtaler står det, som tidligere nevnt, eksplisitt at samtalen ikke skal dreie seg om religion, politikk og ideologi. Skal vi dømme etter det bekymringsarbeidernes fortalte, var det imidlertid ikke uvanlig at disse temaene kom opp og fikk plass i samtalen, om enn ikke

---

47 Merk at dette iboende dilemmaet i bekymringssamtaler også har blitt tematisert høyere opp i politietaten og i politiutdanningen (Lie, 2011).

nødvendigvis som følge av direkte spørsmål fra bekymringsarbeideren. Som vi har sett flere eksempler på i kapittelet: Samtalen ble ikke sjelden brukt til å avklare hva som hadde ligget i meningsytringer, som postinger på sosiale medier eller deltakelse i demonstrasjoner, ikke bare til å diskutere handlinger og miljøtilknytning.

Det radikaliseringskontakten her peker på, er hvordan bekymrings-samtalen slik den praktiseres av lokalt politi på mange måter «spiller ut» noen av de sentrale dilemmaene i forebyggingen på dette feltet: Hvordan kan politiet forebygge vold som presumptivt er motivert av bestemte ideer uten å bli «tankepoliti» eller «meningspoliti»? Og kan behovet for å forebygge et såpass «sjeldent» fenomen som terror og politisk vold rettferdiggjøre en «lav terskel» for at staten blander seg på grunnlag av folks tanker og verdier i et liberalt demokrati?

Vi observerte en økende oppmerksomhet og bevissthet rundt problemstillingene vi har trukket opp i dette avsnittet: at radikaliserings-kontaktene jobber aktivt med bevisstgjøring rundt dilemmaer som «meningspoliti» og overmakt, og at de kontinuerlig er på jakt etter innfallsvinkler og framgangsmåter som tar høyde for dilemmaene. Denne diskusjonen, som i stor grad berører forholdet mellom samfunnsikkerhet og demokrati, er etter vår mening imidlertid av så stor prinsipiell interesse at den også burde føres utenfor politiets rekker.

Konklusjon

I dette kapittelet har vi undersøkt hvordan bekymringsarbeiderne bruker og opplever ett av sine mest sentrale verktøy i bekymringsarbeidet, nemlig formaliserte samtaler. Vi har beskrevet og diskutert bekymrings-samtalens sammensatte hensikter; ulike sammensetninger av etterrettings- og forebyggingsmål, som avskrekking, kartlegging av eventuelt hjelpebehov, og tilbud om hjelp. Vi har vist at tillit og dialog sees som essensielle *midler* for å oppnå de ønskede hensiktene, og at behovet for å bygge og fremme tillit mellom partene får stor betydning for hvordan bekymringsarbeiderne gjør jobben sin – hvordan de går fram for å komme i posisjon og hvordan de velger å gjennomføre samtalen. I vår analyse har vi pekt på spenninger, dilemmaer og paradokser som oppstår

rundt bekymringssamtalen, både slik den er tenkt fra Politidirektoratets side og slik den brukes av bekymringsarbeiderne i politiet. Vi har også sett at bekymringsarbeiderne selv erfarer, påpeker og problematiserer slike motsetninger i sitt eget arbeid og i møte med oss. En viss spenning, mellom kontroll på den ene siden og omsorg på den andre, preget som tidligere diskutert hele dette forebyggingsfeltet. Et viktig poeng i dette kapitlet har vært at denne spenningen ga seg særlig tydelige utslag i bekymringssamtalen, der de ulike prosjektene kom sammen både i tid og rom.

På bakgrunn av det vi viser i kapitlet er det også rimelig å spørre: Hvor egnet er samtalen som verktøy i forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme? Og ikke minst *for hva* er det eventuelt egnet? Som vi har vært inne på, er avklaring av risiko et sentralt formål, *kanskje det mest sentrale*. Utviklingen av alternativet avklarings samtalen kan leses som et forsøk på å isolere og skille ut etterretningselementet. Slik kan samtalen først og fremst fungere som et sorteringsverktøy mellom de sakene som bør følges opp videre og de som ikke trenger det, og ikke som en form for forebygging i seg selv. Samtidig beholder man de sidene ved bekymringssamtalen som oppleves som hensiktsmessige; at den er basert på frivillighet og dialog, og sånn sett «uskyldig» og lavterskel. På den andre siden kan nettopp disse egenskapene skape utfordringer for å oppnå avklaringen man er ute etter: Det er lett å tenke seg at jo mer velbegrunnet bekymringen for radikalisering og voldelig ekstremisme er, desto mindre er sjansen for at bekymringspersonen er motivert til å møte til samtale, og til å dele informasjon dersom vedkommende møter. At samtalen hadde begrenset potensial som informasjonskilde ble også påpekt av bekymringsarbeiderne selv.

Slik bekymringssamtalen ble praktisert var den imidlertid også en arena for å avdekke hjelpebehov og tilby hjelp. Våre funn gir grunnlag for å stille spørsmål også ved denne funksjonen. De til dels motsetningsfylte prosjektene omsorg og kontroll ga samtalen en tvetydig karakter, både for den som innkalles og for politiet som skal holde samtalen. Vi har forsøkt å vise at denne tvetydigheten kan være problematisk ikke bare for avviklingen av samtalen, men også på et mer prinsipielt nivå, knyttet til sammenkoblingen av en sikkerhetspolitisk og en sosialpolitisk agenda, og

det faktum at statens maktapparat tar over omsorgsoppgaver og blir en kanal inn til hjelp. Et poeng her er at denne iboende konflikten tones ned overfor bekymringspersonene, med henvisning til et overgripende, antatt felles mål, nemlig «å redusere bekymring». På samme måte kan man si at man forsøker å usynliggjøre interessekonflikten mellom bekymringspersonen, som presumptivt ønsker minst mulig kontakt med og innblanding fra politiet, og bekymringsarbeideren, som er den som ønsker kontakt og informasjon. Det kan tenkes å være et demokratisk problem når kontroll (informasjonsinnhenting og avskrekking) og omsorg (kartlegging av hjelpebehov og tilbud om hjelp) skal utøves samtidig, av samme instans og til og med samme person. Det er også grunn til å spørre seg om det er riktig at sosialarbeid og velferdsgoder («hjelp») blir *midler* for å nå mål knyttet til sikkerhet (få ut informasjon), og om det er rettferdig at personer hvis saker av en eller annen grunn har havnet på bekymringsarbeidernes bord, skal prioriteres når disse godene fordeles.

Alt dette sagt, blir det viktig å påpeke at bekymringssamtalen *også* så ut til å fungere godt for mange av bekymringsarbeiderne i mange situasjoner. I saker der bekymringen var mindre alvorlig eller basert på misforståelser kunne den effektivt bidra til å «ta ned bekymringen» og avslutte hele saken. Vi har gitt eksempler på – og fikk høre om flere – at nettopp blandingen av omsorg og kontroll i bekymringssamtalen (og oppfølgingssamtalen), ble oppsummert som avgjørende for at en negativ utvikling snudde.⁴⁸

---

48 Det finnes imidlertid lite eller ingen systematisert kunnskap om effekten av bekymringssamtaler, på overordnet nivå og over tid, som kan belyse denne oppfatningen. En gjennomgang gjort av Folkehelseinstituttet viser at dette gjelder for forebyggingsinnsatsen mot radikalisering rettet mot ungdom generelt (Langøien et al., 2021).

